

"จับทรเกษม" กับการสืบสานวัฒนธรรมไทย

จับทรกระจำฟ้า

ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๓๑ ประจำวันที่ ๑๐ - ๓๓ เมษายน ๒๕๖๐

รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาสดี ไชยคุกรากุล
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

สารจากอธิการบดี

สวัสดีท่านคณาจารย์ บุคลากร และนักศึกษาทุกท่าน

ประเพณีสงกรานต์นั้น ถือเป็นประเพณีที่ชาวไทยให้ความสำคัญ ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่ครั้งโบราณกาล ประชาชนชาวไทยจะให้ความสำคัญกับเทศกาลสงกรานต์ค่อนข้างมาก เทศกาลสงกรานต์ไม่ใช่เพียงแค่การเล่นสาดน้ำสนุกสนานเท่านั้น แต่ยังแฝงความสำคัญที่มากไปกว่านั้น กล่าวคือ วันที่ ๑๓ เมษายนของทุก ๆ ปี นอกจากจะถือเป็นวันปีใหม่ของไทยแล้ว รัฐบาลยังได้กำหนดให้เป็นวันผู้สูงอายุ และวันที่ ๑๔ เมษายน เป็นวันครอบครัว โดยกำหนดให้เป็นวันหยุดราชการ เพื่อให้ประชาชนที่อยู่ต่างจังหวัดได้เดินทางกลับภูมิลำเนา เพื่อรดน้ำขอพรผู้หลักผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือเพื่อเป็นสิริมงคล ทั้งยังเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวอีกด้วย

เทศกาลสงกรานต์ในปี ๒๕๖๐ นี้ จังหวะเวลาค่อนข้างจะเอื้ออำนวยต่อการเดินทางไปร่วมประเพณีสงกรานต์ตามที่ต่าง ๆ เนื่องจากเป็นช่วงวันหยุด ตามประกาศของคณะรัฐมนตรีแล้วยังต่อเนื่องด้วยวันหยุดเสาร์อาทิตย์ตามปกติอีก จึงทำให้มีเวลาพอที่จะให้ท่านที่จะเดินทางได้มีการวางแผนการเดินทางได้อย่างเหมาะสม

ในโอกาสนี้ ดิฉันในนามผู้บริหารของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ขอถือโอกาสส่งความปรารถนาดีมายังคณาจารย์ บุคลากรและนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมทุกท่าน

ขออาราธนาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก และพระบารมีของพระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรีทุกพระองค์ ตลอดจนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในรั้วมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ได้โปรดบันดาลให้ทุกท่าน ประสบแต่ความสุข ความโชคดี มีแต่ความเจริญรุ่งเรือง สุขภาพแข็งแรง และขอให้การเดินทางของทุกท่านในเทศกาลสงกรานต์นี้เป็นไปโดยสวัสดิภาพ ปลอดภัยทุกท่าน

วันที่สิบสาม เดือนสี่ ปีกศุนย์
วันสงกรานต์ เก่าแก่ มานานปี
กลับไปหา บ้าง และมวลญาติ
ร่วมหน้า ร่วมรับพร รวมญาติกัน

วันเพิ่มพูน คนไทย ให้สุขี
เป็นวันที่ได้ชุ่มฉ่ำ เย็นชื่นกาย
ด้วยมุงมาตร ปรารภนา มาสร้างสรรค์
ด้วยเป็นวัน สงกรานต์ไทย ปีใหม่...เอย.

ขอให้บุคลากรชาวจันทรเกษมทุกท่าน มีความสุขในวันปีใหม่ไทยครับ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เจลิมเกียรติ ดุลสัมพันธ์
รองอธิการบดีฝ่ายประกันคุณภาพการศึกษา

วันสงกรานต์ถือเป็นวันสำคัญอย่างหนึ่ง คนไทยทุกคนถือเอาวันสงกรานต์เป็นวันเริ่มต้นปีใหม่ นอกจากเป็นวันที่เล่นสาดน้ำกันอย่างสนุกสนานแล้ว ยังมีกิจกรรมอีกหลายอย่างที่ทุกคนควรปฏิบัติ ได้แก่ การทำบุญตักบาตร สรงน้ำพระ ฟังเทศน์ ปฏิบัติธรรม และการรดน้ำดำหัวขอพรผู้ใหญ่ที่เราเคารพรัก สงกรานต์เปิดโอกาสให้เราได้พบปะคนที่เรารักและเคารพ อาจารย์อยากให้ทุกคนใช้โอกาสนี้แสดงความรักและความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณของคุณ และมุ่งมั่นตั้งปณิธานที่จะเริ่มต้นในการทำสิ่งใหม่ ๆ ที่ดี ๆ ต่อตนเองและประเทศชาติสืบไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธนทรศน์ พลเดช
รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา

เนื่องในโอกาสวันสงกรานต์ ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ ซึ่งเป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทยตามสุริยคติ ในนามผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ขออำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสากลโลกที่ท่านนับถือศรัทธา อำนาจพรให้ชาวจันทรเกษมและครอบครัว ก้าวสู่วันใหม่ด้วยความหวัง ความสุข มีแต่สิ่งที่ดีสิ่งที่เป็นคุณเข้ามาในชีวิต และขอให้ทุกท่านใช้เวลาช่วงนี้กับครอบครัวให้ความรัก ความอบอุ่น เมตตา เอื้ออาทรกันและกัน มีสติ ปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวงเทอญ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แอนก เทียนบุชา
รองอธิการบดีฝ่ายนโยบายและแผน

ดนตรีไทยกับวัฒนธรรมไทย อนุรักษ์มรดกไทยให้คงอยู่ต่อไป

ดนตรี เป็นสิ่งที่ธรรมชาติให้มาพร้อม ๆ กับชีวิตมนุษย์โดยที่มนุษย์เองไม่รู้ตัว ดนตรีเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์อย่างหนึ่งที่ช่วยให้มนุษย์มีความสุข สนุกสนานรื่นเริง ช่วยผ่อนคลายความเครียดทั้งทางตรงและทางอ้อม ดนตรีเป็นเครื่องกลมเกลวจิตใจของมนุษย์ให้มีความเบิกบานรื่นเริงให้เกิดความสงบและพักผ่อน ในการดำรงชีพของมนุษย์ดนตรีมีความเกี่ยวข้องโดยตรงหรืออาจเกิดจากขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม เป็นต้น

รองศาสตราจารย์จันทร์พร นวลแพ่ง ประธานสาขาวิชาดนตรีไทย เล่าว่า ดนตรีไทยมีความสัมพันธ์กับชีวิตคนไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดนตรีไทยได้ถูกนำมาบรรเลงเพื่อวัตถุประสงค์ต่างกัน เช่น บรรเลงประกอบพิธีต่าง ๆ ตามความเชื่อของแต่ละบุคคลหรือท้องถิ่นเพื่อความบันเทิงของคนในชุมชน เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างหนุ่มสาว เพื่อประกอบการแสดงหรืออาจกล่าวได้อย่างสั้น ๆ ว่า ดนตรีไทยมีความสัมพันธ์กันตั้งแต่เกิดจนเสียชีวิต ลักษณะและรูปแบบของดนตรีมีความเรียบง่ายตามลักษณะของสังคม และประเภทของงานต่าง ๆ

“เสียงดนตรีเป็นสื่อแห่งความสุข ทั้งแก่บรรดาผู้บรรเลงและผู้รับฟังยิ่งเมื่อนำเสียงดนตรีแต่ละชนิดมาผสมผสานกันด้วยทำนองที่ได้ประดิษฐ์ขึ้น เสียงดนตรีเหล่านั้นมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อสังคมไทย และสังคมไทยได้นำเสียงดนตรีมาใช้ในความเป็นอยู่ ประเพณีวัฒนธรรม การอบรมสั่งสอน ความสง่างาม ความเจริญรุ่งเรือง ความมีเกียรติยศ รวมไปถึงความเป็นชาติของไทย

เครื่องดนตรีแต่ละภาคเป็นดนตรีพื้นบ้านที่ถ่ายทอดกันมาด้วยวาจาซึ่งเรียนรู้ผ่านการฟังมากกว่าการอ่าน และเป็นสิ่งที่พูดต่อกันมาแบบปากต่อปากโดยไม่มีการจดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร จึงเป็นลักษณะการสืบทอดทางวัฒนธรรมของชาวบ้านตั้งแต่อดีตเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นกิจกรรมการดนตรีเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากการทำงาน และช่วยสร้างสรรค์ความรื่นเริงบันเทิงเป็นหมู่คณะและชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น ซึ่งจะทำให้เกิดความรักสามัคคีกันในท้องถิ่นและปฏิบัติสืบทอดต่อมายังรุ่นลูกหลาน จนกลายเป็นเอกลักษณ์ทางพื้นบ้านของท้องถิ่นนั้น ๆ สืบต่อไป” รศ.จันทร์พร เล่าถึงลักษณะของเสียงดนตรีไทยที่สะท้อนถึงสังคมไทย

“โดยเฉพาะคนไทยถ้าได้ยินเสียงดนตรีที่หนักก็ตาม หมายความว่าที่แห่งนั้นจะต้องมีงานมหรสป ไม่ว่าจะเป็นงานบุญ งานกุศล งานฉลองต่าง ๆ หรืองานศพ เช่น พอเด็กเกิดมาก็จะมีการทำขวัญเดือน โคนผมไฟ ซึ่งถือว่าเป็นพิธีมงคลแก่ชีวิตเด็ก ซึ่งผู้ใหญ่ต้องเป็นฝ่ายทำให้ และเมื่อเข้าสู่วัยหนุ่มสาวก็มีการโกนจุกซึ่งแสดงว่าเด็กเข้าสู่วัยที่โตแล้ว ในช่วงชีวิตต่อไปก็คือ การอุปสมบทของชายก็มีการทำขวัญนาค นอกจากที่กล่าวมาแล้วยังมีอีกหลายงาน อาทิ การแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้ล้วนแต่ใช้ดนตรีประกอบทั้งสิ้น เป็นการแสดงให้เกิดความสนุกสนานรื่นเริง มองดูศักดิ์สิทธิ์ จะเห็นว่าการดำเนินชีวิตของคนไทยจะมีความสัมพันธ์กับดนตรีมาตลอด

เสน่ห์ของดนตรีไทยอยู่ที่นักดนตรี เพลง และอารมณ์ของบทเพลงทุก ๆ อย่างจะประกอบกันถ้านักดนตรีเล่นไม่ได้ เสน่ห์ในเพลงจะออกมาไม่ได้ แล้วถ้านักดนตรีที่เก่งไปเล่นเพลงที่ไม่ดีเพลงที่ออกมาก็จะไม่มีไพเราะ ถ้า ๓ อย่างที่ได้กล่าวไว้มาหลอมรวมกันแล้วความงามก็จะเกิดขึ้น หรือเรียกได้อีกอย่างว่าสุนทรีย์ภาพ” รศ.จันทร์พร เล่าถึงความหมายของงานต่าง ๆ โดยนำดนตรีไทยมาประกอบพิธี และเล่นที่ต่าง ๆ ของดนตรีไทย

“การอนุรักษ์ สืบสาน มรดกทางดนตรีไทยจึงมิใช่การเก็บรักษาเครื่องดนตรีไว้ประหนึ่งของศักดิ์สิทธิ์หากแต่อยู่ที่การหยิบนำมาฝึกหัด ดัด สีส ตี เป่า เพื่อให้มนต์เสียงที่เกิดขึ้นปลุกลมหายใจของเครื่องดนตรีไทยแต่ละชิ้นให้มีชีวิตขึ้นมา จึงมิใช่การรักษาเอกลักษณ์อย่างใดอย่างหนึ่งของดนตรีไทยไว้ ไม่ว่าจะเป็นเครื่องดนตรี ท่วงทำนองเพลงที่เคยบรรเลง หรือแม้แต่การนำมาเล่นเพื่อแสดงอย่างฉาบฉวยเพียงเพื่อบอกว่า ดนตรีชนิดนี้เคยเป็นของไทยมาก่อน หากแต่ต้องอนุรักษ์ สืบสานด้วยการใช้ชีวิตแก่เครื่องดนตรีและเป็นชีวิตที่ยืนยาวตลอดกาล”

เห็นได้ว่าการศึกษาล่าเรียนดนตรีไทย มีประโยชน์ทั้งด้านการพัฒนาตนเอง และการพัฒนาสังคม รวมไปถึงการช่วยอนุรักษ์ดนตรีไทยให้เด็กไทยรุ่นใหม่ได้รู้จักและตระหนักถึงความสำคัญ ไม่ให้หลงไหลเฉพาะดนตรีของชาติตะวันตกเพียงอย่างเดียว ถ้าคนไทยในปัจจุบันไม่ช่วยกันรักษาอนุรักษ์ดนตรีไทยแล้วในอนาคตเด็กไทยคงจะไม่รู้จักศิลปะการแสดงสาขาวิชานี้เป็นแน่เราคนไทยลองถามตัวเองว่าเราอยากให้เป็นอย่างนั้นหรือไม่

เมื่อเข้าสู่ช่วงเดือนเมษายนที่ไร ถือว่าเป็นช่วงของวันหยุดยาว หรือวันแห่งความสุขเลยก็ว่าได้ เพราะนอกจากเราจะได้
สาดน้ำเล่นกันคลายร้อน ยังจะได้พักผ่อน ทำบุญร่วมกันในครอบครัว ให้อายุผู้สูงอายุ เพื่อความเป็นสิริมงคลให้กับชีวิตอีกด้วย
ที่งานจันทร์กระจ่างฟ้า จึงจะขอนำเสนอเรื่องราวที่น่ารู้ ที่เกี่ยวข้อง และประวัติวันสงกรานต์ มาฝากกัน

วันสงกรานต์ ๒๕๖๐ ในปีนี้ตรงกับวันวันศุกร์ที่ ๑๔ เมษายน เวลา ๒ นาฬิกา ๔๙ นาที ๑๒ วินาที จันทรคติ ตรงกับ
วันพฤหัสบดี แรม ๒ ค่ำ เดือนห้า (๕) ปีระกา

คำว่า “สงกรานต์” มาจากภาษาสันสกฤตว่า “ส-กรานต” ซึ่งแปลว่า ก้าวขึ้น อย่างขึ้น หรือย้ายขึ้น โดยมีนัยความหมายว่า
การเข้าสู่ศักราชชาติใหม่ หรือวันขึ้นปีใหม่ นั่นเอง โดยเทศกาลสงกรานต์นั้นเป็นประเพณีที่มีความเก่าแก่และคนไทยสืบทอด
กันมาแต่โบราณคู่กับประเพณีตรุษจีนกันเลยทีเดียว จึงได้มีการรวมเรียกกันว่า “ประเพณีตรุษสงกรานต์” ซึ่งแปลว่าการส่ง
ท้ายปีเก่า ต้อนรับปีใหม่ นั่นเอง

ในสมัยโบราณ คนไทยถือว่า วันขึ้น ๑ ค่ำ เดือนห้า ซึ่งจะตรงในช่วงเดือน พฤศจิกายนหรือธันวาคม ให้เป็นวันขึ้นปีใหม่
แต่ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ได้มีการเปลี่ยนให้วันที่ ๑ เมษายน เป็นวันขึ้นปีใหม่ จนต่อมาในสมัยยุค จอมพล ป. พิบูลสงคราม
ในปี พ.ศ. ๒๔๘๓ ได้เปลี่ยนวันปีใหม่ให้เป็นวันสากล คือ วันที่ ๑ มกราคม แต่ถึงอย่างไร คนโบราณก็ยังคงคุ้นเคยกับวันปีใหม่
ไทยในเดือนเมษายน จึงได้กำหนดให้วันที่ ๑๓ เมษายน เป็นวันขึ้นปีใหม่ไทยร่วมด้วย

นางสงกรานต์ ในโบราณมีการกำหนดไว้ถึง ๗ นางด้วยกัน ซึ่งแต่ละนางก็จะมี ความหมาย คำทำนายที่แตกต่างกัน
ออกไป โดยทั้ง ๗ นางสงกรานต์ จะประกอบไปด้วย นางทุงษะเทวี, นางรากษเทวี, นางโคราคเทวี, นางกิริณีเทวี, นางมณฑาทเทวี,
นางกิมิทาเทวี, นางมโหธรเทวี

ประเพณีสงกรานต์ไทย

สำหรับวันสงกรานต์ ปี ๒๕๖๐ นี้ นางสงกรานต์นามว่า “นางกิริณีเทวี” ทรงพาหุรัด ทัดดอกมณฑา
อาภรณ์แก้วมรกต ภักษาหารถั่ววง หัตถ์ขวาทรงขลุ่ย หัตถ์ซ้ายทรงปี่ เสด็จไสยาสน์หลับเนตร
(นอนหลับตา) มาเหนือหลังกฤษณชक्र(ช้าง) เป็นพาหนะ

กิจกรรมในวันสงกรานต์

ทำบุญตักบาตร วันมหาสงกรานต์ ประชาชนจะลุกขึ้นมาตอนเช้าเพื่อที่จะจัดเตรียมอาหาร
ไปตักบาตรถวายพระ พอจัดเตรียมอาหารเสร็จก็จะ บรรจงลงภาชนะมีถ้วยโถโอชามที่สวยงาม
แล้วเอาวางเรียงลงในถาด เพื่อนำไปทำบุญตักบาตรและเลี้ยงพระประจำหมู่บ้านของตน เรื่องการ
แต่งตัว จะแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าที่สะอาดสวยงามมิดชิดเหมาะแก่การไปวัดของชาวบ้าน

ก่อกองพระเจดีย์ทราย ในสมัยก่อนมีเรื่องเล่าขานกันว่าทุกคนเมื่อเข้าวัดมาแล้วเวลาเดินออกจาก
วัดจะมีเม็ดทรายติดเท้าออกไปด้วยเพราะฉะนั้นเพื่อเป็นการเติมเต็มจึงมีการขนทราย เข้าวัดหรือ
การก่อกองพระเจดีย์ทรายนั่นเองแต่ถึงอย่างไรแล้วการก่อกองพระเจดีย์ทรายก็เป็นเพียงกิจกรรมอย่างหนึ่งที่ให้ชาวบ้านมีส่วนร่วม

กันทำเพราะตอนเย็น ๆ ชาวบ้านก็จะพากันไปที่ทำน้ำแล้วขนทรายกันมาคนละถัง เพื่อนำ
ทรายมาก่อ เป็นพระเจดีย์นั้นถือว่าเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่จะให้ชาวบ้านมีความสามัคคี
กลมเกลียวเพราะเมื่อขนทรายเข้าวัดแล้วทรายก็จะล้นวัดพระสงฆ์ก็จะนำทรายที่
ชาวบ้านขนมานำไปคืนสู่แม่น้ำดังเดิมเพราะไม่รู้จะเก็บไว้ทำอะไรเพราะฉะนั้นแล้ว
เวลาขนทรายเข้าวัดควรจะขนเพียงแค่เล็กน้อยเท่านั้นพอเพราะจะสร้างความ
ลำบากให้พระเณรในภายหลัง

การสงฆ์น้ำพระพุทธรูป มีดอกไม้ ธูปเทียน ไปบูชา แล้วเอาน้ำอบไปประพรม
ที่องค์พระ ทำเป็นสังเขปพอเป็นพิธีว่าได้แสดงความเคารพบูชาและสงฆ์น้ำท่าน
ในวันขึ้นปีใหม่แล้ว เมื่ออัญเชิญพระพุทธรูปมา ก็มีการแห่แหนกันอย่างสนุกสนาน
หลังจากสงฆ์น้ำพระพุทธรูปแล้วก็มี การสงฆ์น้ำพระสงฆ์ โดยมากมักเป็น
สมภารเจ้าวัด เป็นการสงฆ์น้ำจริง ๆ สงฆ์เสร็จครองไตรจีวรใหม่ที่อุบาสกอุบาสิกา
นำมาถวาย ท่านก็ขึ้นธรรมาสน์เทศน์อำนวยการปีใหม่ให้แก่ผู้ไปสงฆ์น้ำ

นอกจากนี้ยังมีการรดน้ำญาติผู้ใหญ่ หรือผู้ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือ เพื่อขอศีลขอพรตาม
ประเพณีต่อไป

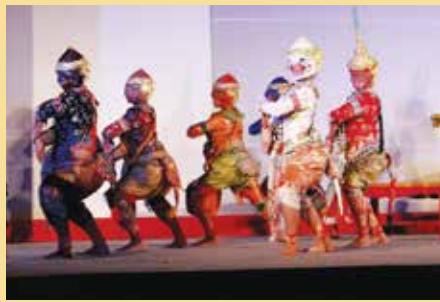

สงกรานต์ สืบสานประเพณีไทย

ณ ห้องประชุมจันทร์จรัส ชั้น ๓ สำนักงานอธิการบดี
๓ เมษายน ๒๕๖๐

โขนผู้หญิงจันทระเกษม

ณ สนามกีฬาในร่ม
๔ - ๕ เมษายน ๒๕๖๐

มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

CHANDRAKASEM
RAJABHAT
UNIVERSITY

เลือกในสิ่งที่ "ชอบ" เป็นในสิ่งที่ "ใช่" ก้าวไกลสู่มืออาชีพ

www.chandra.ac.th

☎ 0 2942 5800, 0 2942 6800   f งานประชาสัมพันธ์ จันทรเกษม

จดหมายข่าวประชาสัมพันธ์

จันทร์กระจ่างฟ้า

ชำระค่าฝากส่งเป็นรายเดือน
ใบอนุญาตเลขที่ ๑/๒๕๓๕
ปทส.จันทรเกษม

ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๓๑ ประจำวันที่ ๑๐ - ๓๓ เมษายน ๒๕๖๐